

reminiscencyjnej i podobnych form zajęciowych może wspierać godzenie się z przemijaniem w taki sposób, który pozwoli na łagodne dopłynięcie do portu z wolna opuszczanymi żaglami.

Zainteresowania naukowe autorki od dawna oscylują wokół analizy zmian medialnych wywołanych rozwojem technologii informacyjnych, roli i przemian książki w świecie ekspansji innych mediów, szczególnie mediów cyfrowych. Ważnym ich wątkiem jest też interpretacja tych nowych zjawisk w świetle zagadnienia kultury książki. Małgorzata Góralska w swoich artykułach analizowała też zjawisko rewolucji medialnych. Jej analizy i interpretacje, co należy podkreślić, są bardzo przemyślane i erudycyjne.

Książka *Piśmienniczość i rewolucja cyfrowa* jest syntezą najważniejszego dorobku naukowego i dotychczasowych studiów autorki. M. Góralska przedstawiła w niej zagadnienie wpływu ciągle rozwijającej się technologii komputerowej na komunikację realizowaną za pośrednictwem słowa pisanego. Zakres rozważań autorki jest multidyscyplinarny i kompleksowy, wymaga dużej orientacji i wiedzy związanej z rozległą, w wielu zakresach niespójną i dynamicznie zmienną problematyką. Wymaga też umiejętności odpowiedniej syntezy podejść

Tomasz Kruszewski

Instytut Informacji Naukowej i Bibliologii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu

---

Czy komputery odniosłyby taki sukces, gdyby nie stały się narzędziem tworzenia i rozpowszechniania piśmiennictwa?
(Małgorzata Góralska: *Piśmienniczość i rewolucja cyfrowa*, Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego 2012, 320 s., ISBN 978-83-229-3343-5)

DOI: 10.12775/TSB.2014.011

---

i poglądów celem ukazania własnej, lecz udokumentowanej perspektywy badawczej. Książka jest ważnym kompleksowym opracowaniem dotyczącym przyszłości komunikacji piśmienniczej w zmieniającym się świecie nowych technologii.

Omawiana praca jest erudycyjna i oparta na bardzo bogatej oraz aktualnej literaturze dotyczącej omawianej problematyki, a także na licznych wcześniejszych analizach i publikacjach samej autorki, które wyróżniła w bibliografii załącznikowej. W mojej opi-

nii należało trochę wyraźniej w tekście głównym oraz w przypisach zaznaczyć wcześniej już opracowane i opublikowane przez autorkę zagadnienia ściśle związane z tą tematyką. Zauważam jednak, że wcześniejsze prace autorki nie są przeniesione do książki wprost. Dotychczasowe Jej przemyślenia oraz dorobek naukowy stanowi podstawę analiz, syntezy i wniosków zaprezentowanych w omawianej pracy. Publikacja stanowi zatem twórcze rozwinięcie dotychczasowych prac.

Ciekawym pytaniem, które autorka stawia sobie i czytelnikom we wstępie, jest kwestia, czy komputery odniosłyby taki sukces, gdyby nie stały się narzędziem tworzenia i rozpowszechniania piśmiennictwa. Jest to dobre pytanie, nad którym rzadko się zastanawiamy. Niewątpliwie relacja komunikacja piśmiennicza – nowe technologie jest relacją skomplikowaną i wielokierunkową i to autorka stara nam się ukazać.

Małgorzata Góralska analizowaną problematykę przedstawiła w swojej pracy w trzech częściach. W części pierwszej zdefiniowała pojęcie rewolucji medialnej oraz nakreśliła jej przebieg, scharakteryzowała też wprowadzoną w tytule książki ideę piśmienności. W części drugiej nakreśliła przebieg rewolucji cyfrowej, a w trzeciej, będącej syntezą dotychczasowych rozważań, pokazała kierunki rozwoju piśmienności pod wpływem nowych technologii.

Część pierwsza pracy stanowi erudycyjne omówienie pojęcia „rewolucja naukowa” i charakterystykę kolejnych rewolucji medialnych na przestrzeni dziejów, będących przełomami w komunikacji piśmienniczej (greckiej rewolucji piśmiennej i rewolucji Gutenberga). Autorka przedstawiła tu również ważną z punktu widzenia tematu książki kwestię rozumienia pojęcia „piśmiennosc”. Traktuje ją za Davidem Olsenem szeroko, jako „rozwój zasobów piśmienniczych w połączeniu z wiedzą i umiejętnością ich wykorzystania w konkretnych celach” (s. 27). Najważniejszym rezultatem tej części badań jest przedstawienie i ukazanie na przykładach modelu rewolucji medialnej. Model ten w dużej mierze, co jest w pełni uzasadnione, opiera się na koncepcji Thomasa Kuhna wyrażonej w jego pracach¹. Składa się z sześciu etapów – od fazy przed rewolucją, przez proces narastania świadomości ograniczoności i niedoskonałości dotychczasowych mediów, poprzez wprowadzenie zmiany, dyskusje nad jej celowością, aż po proces przekształcenia komunikacji społecznej i asymilacji zmiany.

Ten schemat rewolucji posłużył do ukazania relacji: komunikacja piśmiennicza – nowe technologie, czyli

---

¹ Autorka powołuje się na następującą pracę: T. Kuhn, *Struktura rewolucji naukowych*, tł. H. Ostromecka, Warszawa 2001.

przebiegu rewolucji cyfrowej, który autorka przedstawiła szczegółowo w części drugiej swojej pracy. Taki układ jest interesujący i nowatorski – pokazuje bowiem ważne zagadnienie w ujęciu narastania zmian i przeobrażeń tych relacji. W tej części autorka umieściła szeroki opis rozwoju komputerów i ich udziału w różnych formach i przejawach piśmienności oraz procesach powstawania i udostępniania książek – od ich udziału w tworzeniu i redagowaniu tekstów, poprzez ich przetwarzanie, aż do szerokich aspektów udostępniania i literatury elektronicznej. Autorka pokazała tu również, że książka jako narzędzie przekazu nie tylko udostępnia piśmienniczy dorobek ludzkości. Stanowi też punkt odniesienia dla innych mediów pośredniczących w procesach komunikacyjnych, także elektronicznych. Relacje te omówiła na różnych przykładach literatury elektronicznej, np. utworów multimedialnych czy literatury kolaboracyjnej. Tradycyjna książka dostarcza nowym mediom tzw. *content* (treść, zawartość), a także pewną formę i sposoby jej kształtowania, tak samo jak korzysta z mediów cyfrowych. Ta część pracy jest swoistym studium, a zarazem kompendium najważniejszej wiedzy na ten temat. Wiele zagadnień jest znanych z autopcji bądź literatury przedmiotu², lecz

tutaj nabiera nowego, ciekawego wymiaru dzięki przyjętemu porządkowi opracowania oraz syntezie wszystkich zagadnień w jednym tekście.

Część III jest podsumowaniem dotychczasowych rozważań i ukazuje kierunki rozwoju komunikacji piśmienniczej pod wpływem wszystkich przemian technicznych na przestrzeni dziejów. Autorka zauważa, że przemiany te przebiegały na czterech płaszczyznach: technicyzacji, metod zwielokrotniania zasobów, ich dywersyfikacji oraz upowszechniania dostępu. Spostrzeżenia i konstatacje autorki zawarte w tej części są bardzo trafne. Tak jak to ujęła M. Góralska, podkreślenia niewątpliwie wymaga przenikanie technologii do teoretycznej refleksji w obszarze komunikacji społecznej. W kulturze cyfrowej tekst i język odgrywają nadal najistotniejszą rolę, a możliwości technologiczne pozwalają dodatkowo na różnorodne eksperymenty i sposoby przetwarzania tekstu. Niewątpliwie obecne zmiany technologiczne niosą ze sobą wiele negatywnych skutków, szczególnie w sferze sposobów komunikacji i odbioru treści oraz obiegu piśmiennictwa. Jednak zgadzam się z autorką, że rewolucja cyfrowa, mimo wszelkich poważnych zastrzeżeń, tak jak pozostałe rewolucje medialne, dokonując przełomu w sfe-

---

² Por. P. Gawrysiak, *Cyfrowa rewolucja. Rozwój cywilizacji informacyjnej*, War-

---

szawa 2008; J. C. R. Licklider, *Biblioteki przyszłości*, Warszawa 1970.

rze komunikacji naukowej i społecznej, przynosi nową jakość – także w komunikacji piśmienniczej.

Praca stanowi zatem bardzo interesujące studium przemian i roli książki w nowych warunkach technologicznych i medialnych. Zawiera również sporo przemyśleń autorki w związku z nurtującymi wszystkimi dylematami związanymi z elektronicznymi me-

diami i przyszłością książek. Publikacja zasługuje na uwagę zarówno ze względu na podjęty temat, jak i bardzo oryginalny, a przy tym w pełni uzasadniony, sposób jego przedstawienia.

Ewa Głowacka

Instytut Informacji Naukowej i Bibliologii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu

Długo oczekiwanym prezentem na koniec 2013 r. okazała się książka prezentująca dorobek z obrad Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej zorganizowanej przez Katedrę Informacji Naukowej i Bibliologii Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy w dniach 13–14 października 2011 r. Katarzyna Domańska i Bernardeta Iwańska-Cieślak we *Wstępie* do tej publikacji w ciekawy sposób wyjaśniły, jak należy interpretować pojęcie kultury występujące w tytule książki, wskazując, że zarówno kultura, jak i książka oraz prasa kształtują osobowość każdego z nas, są głównymi czynnikami, które integrują społeczeństwo i służą spójności danego systemu społecznego.

Obszerny materiał zawarty w publikacji podzielony został na trzy główne nurty tematyczne. I tak dział pierwszy tworzą tematy skupione wokół „Kultury dawnej książki”, środkowy po-

---

Książka i prasa w kulturze, pod red. Katarzyny Domańskiej, Bernardety Iwańskiej-Cieślak, Bydgoszcz: Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego 2013, 388 s., ISBN 978-83-7096-937-0

DOI: 10.12775/TSB.2014.012

święcono „Prasie dawnej i współczesnej”, zamykającym zaś zagadnieniem są „Oblicza książki i bibliotek”. Łącznie na 388 stronach druku zawarto 25 artykułów.

Dział pierwszy otwiera opracowanie autorstwa Dariusza Spychały zatytułowane *Biblioteki chrześcijańskie w Rzymie IV–VI wieku. Wybrane zagadnienia*, w którym opisano, w jaki sposób powstawały biblioteki w Imperium Rzymskim. Autor zwrócił uwagę, że